

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PLANININ ÖZEL EĞİTİM MÜZİK DERSLERİNDE UYGULANMASI

Nurselin ÖZİL* & H. Seval KÖSE **

* Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, nurselinozil26@gmail.com

** Prof. Dr. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, hsevalkose@gmail.com

Received Date: 10.10.2024. Accepted Date: 18.10.2024.

Copyright © 2024 Nurselin Özil and H. Seval Köse. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Özet

Bu çalışma özel eğitimli bireylere müzik dersi veren müzik öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamaları öncesi hangi öğrenci ihtiyaçlarını belirlediklerini, bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarının yürütüldüğü fiziksel ortam özelliklerini, hangi müzik öğretim yöntemlerinden ve hangi müzik eğitimi materyallerinden yararlandıklarını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma tarama modelinde, bir nitel alan araştırmasıdır.

Verilerin toplanmasında, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği yoluyla, toplam 6 sorudan oluşan bir görüşme formu kullanılarak müzik öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır. Araştırmada elde edilen nitel veriler içerik analizi/betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular yorumlanarak sunulmuştur. Verilerin bulgulara dönüştürülmesinde kodlama tekniğinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu Eskişehir ilinde 2022-2023 eğitim öğretim yılında rastlantısal yöntemle belirlenen Ticaret Borsası, Prof. Dr. Orhan Oğuz Anadolu Lisesi, Fahri Günay Ortaokulu Dr. Safa Halaç Özel Eğitim Ortaokulu, Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu, Avukat Lütfi Ergökmen Özel Eğitim Uygulama Okulu, Suzan Güranlı Özel Eğitim Uygulama Okulu, Elbruz Bilge Özel Eğitim Uygulama Okulu, Devlet Malzeme Ofisi Özel Eğitim Meslek Okulu, Özkan Halaç Özel Eğitim Meslek Okulu olmak üzere II. Kademe ve III. kademe özel eğitim okulunda görev yapan 10 müzik öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırma sonuçları; çalışma grubundaki öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim planı öncesinde özel eğitimli öğrencilerin bireysel farklılıklarını engel durumlarını göz önünde bulundurarak hazırladıkları, derslerini fiziksel ortam koşullarına uygun müzik sınıflarında gerçekleştirdikleri, öğrencilerin algılarına göre müzik öğretim teknikleri kullandıkları ve derslerde kullanılan materyallerin çoğunlukla öğretmenlerin bireysel çalgıları olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı, Müzik, Müzik Eğitimi, Müzik Öğretmeni, Özel Eğitim.

IMPLEMENTATION OF INDIVIDUALIZED EDUCATION PLAN IN SPECIAL EDUCATION MUSIC COURSES

Abstract

This study aims to determine which student needs music teachers teaching music lessons to individuals with special education identify before individualized education plan implementations, the physical environment characteristics in which individualized education plan implementations are carried out, which music teaching methods and which music education materials they use. The research is a qualitative field research in survey model.

In data collection, the views of music teachers were obtained through a semi-structured interview technique developed by the researcher, using an interview form consisting of a total of 6 questions. The qualitative data obtained in the study were analyzed through content analysis / descriptive analysis. The findings were interpreted and presented. Coding technique was used to transform the data into findings.

The study group of the research consisted of the Ticaret Borsası, Prof. Dr. Orhan Oğuz Anatolian High School, Fahri Günay Secondary School Dr. Safa Halaç Special Education Secondary School, which were randomly selected in the 2022-2023 academic year in Eskişehir province. Safa Halaç Special Education Secondary School, Aid Yardım Sevenler Derneği Special Education Practice School, Avukat Lütfi Ergökmen Special Education Practice School, Suzan Güranlı Special Education Practice School, Elbruz Bilge Special Education Practice School, Devlet Malzeme Ofisi Special Education Vocational School, Özkan Halaç Special Education Vocational School, which were randomly selected in the 2022-2023 academic year.

The results of the study revealed that the teachers in the study group prepared the individual differences of students with special education before the Individualized Education Plan by taking into account their disability status, carried out their lessons in music classrooms suitable for the physical environment conditions, used music teaching techniques according to the perceptions of the students, and the materials used in the lessons were mostly the individual instruments of the teachers.

Keywords: Individualized Education Plan, Music, Music Education, Music Teacher, Special Education.

GİRİŞ

Eğitim, hayat boyu süren bir serüvendir. Ailede başlayarak ömür boyu bir döngü halinde gelişimini sürdürür. Aslında almış olduğumuz bu eğitimler ile büyüyerek kendimizi geliştiririz. Türk Dil Kurumu (2020) tanımına göre, eğitim; çocukların ve gençlerin toplum hayatında yer edinebilmeleri için gerekli olan, okul içi ve okul dışı yardım planlamaları doğrultusunda ele alınmaktadır. Bilinen diğer bir tanımlama ise, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişim meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1972: 12). Eğitim en kapsamlı anlamıyla insanları belli hedeflerine göre yetiştirme işlemidir ve bu işlemde geçen insanın karakteri farklılaşır. Fidan (1996) bu farklılaşmayı eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri ve değerlere bağlamaktadır. Eğitim, bir insanın yaşamında her zaman önemli bir yere sahip olup kesintisiz ve hayat boyu devam eden, doğumdan yaşlılığa kadar olan bir ilerleme sürecidir. İnsan karakterini etkileyen unsurlar barındırır (Aggarwal, 1997). Bütün bu işlemler eğitimin en önemli unsurları olan öğrenci, öğretmen ve eğitim programları ilişkisiyle gerçekleşmektedir. Eğitim programı, plan ve program çerçevesinde düzenlenmiş faaliyetlerle, belirli hedeflerin öğrencinin davranışlarına yansımaları olarak ifade edilir (Wiles, 2016, s.2).

Eğitimin içerisinde birçok alt başlık olarak alabileceğimiz dallar vardır. Bunlardan biri de müzik eğitimidir. Müzik eğitimi anne karnından başlayarak hayatımızın sonuna kadar bizimle birlikte ilerler. Uçan (1997)'a göre müzik; duygu, düşünce, tasarım ve izlenimleri, belli bir amaç ve yöntemle, belirli bir güzellik anlayışına göre birleştirilmiş seslerle işleyip anlatan estetik bir bütün olarak bireyler için müzik eğitimi yoluyla, doğru müziksel davranışları kazandırma sürecidir. Bu süreçte daha çok, bireyin kendi müziksel yaşantısı temel alınır. Sak (1997) müzik eğitiminin, öğrencinin müziksel algılama yeteneğini farklılaştırıp çeşitlendirmesi gereğinden bahsetmektedir.

Her bireyin kişisel özellikleri, fiziksel özellikleri, yetenekleri ve zekâ düzeyleri birbirinden farklıdır. Bu farklılık insanları birbirinden ayırmaz aksine farklılıklar ile birbirimize olan bağlılığımız artar. "Gelişimsel özellikleri bakımından normal bireylerden farklılık gösteren durumları nedeniyle normal eğitim-öğretim olanaklarından yeterince yararlanamayan öğrencilere özel gereksinimli öğrenciler denmektedir (Aral & Gürsoy, 2009)."

Genel müzik eğitimi tüm bireyler için esastır ve her kademede eğitimi sürdürülmektedir. Özel eğitimde yer alan müzik eğitimi, özel eğitim alan bireylerin becerilerini geliştirebilmelerinde ve genel gelişimlerinde etkili bir rol oynamaktadır. Özel eğitim alanında yürütülen müzik eğitimi ile özel gereksinimli öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasında müzik öğretmenlerinin sorumlulukları oldukça fazladır. Müzik öğretmenleri, müzik eğitimi yoluyla

öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda, ders içeriğinin eğlenceli ve verimli bir şekilde öğrencilere ulaştırabilmesini sağlayabilirler.

Özel gereksinimli bireylerin çevreleri ile iletişim ve etkileşiminin kazandırılması müzik eğitiminin hedefleri arasındadır (Uçan, 1997, Turan, 2006). Ayrıca çeşitli araştırmalar, müzik eğitiminin özel gereksinimli bireylere tutum ve davranış kazandırmadaki etkisinden, özel eğitimde bir eğitim aracı olarak kullanıldığından ve müzik eğitiminin önemini giderek arttırdığından bahsetmektedir (Güler, 2008, Güven ve Tufan, 2010, Yıldırım ve Albuz, 2010, Uslu,2007).

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2012), özel gereksinimli bireyler 14 farklı sınıflama ile yer almaktadır. Bunlara örnek olarak; zihinsel yetersizliği olan bireyler, işitme yetersizliği olan bireyler, görme yetersizliği olan bireyler, ortopedik yetersizliği olan bireyler, dil ve konuşma güçlüğü olan bireyler, özel öğrenme güçlüğü olan bireyler, otizmi olan bireyler, sosyal uyum güçlüğü yaşayan bireyler, dikkat eksikliğine ve hiperaktivite bozukluğuna sahip bireyler, üstün veya özel yetenekli bireyler verilebilir.

Zihinsel engelli çocukların eğitimleri için ilkokul, Doktor Guggen-bühl tarafından 1842 yılında İsveç'te açılmıştır.

Yurdumuzda ise zihinsel engelli çocukların eğitimlerine 1952 -1953 öğretim yılında Hıdırlıktepe ve Yeni Turan ilkokullarında açılan birer özel sınıfla başlanmıştır. Halen devam eden özel eğitim programları incelendiğinde bu okullardaki müzik derslerine yönelik ders kitabı olmadığı görülmektedir (Nacakçı, Dalkıran, 2016).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (ÖEHY, 2018) göre, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitiminde, bu bireylere uygun şekilde hazırlanmış eğitim programları, yöntemler ve özel olarak yetiştirilmiş eğitim personelinin önemi vurgulanmaktadır. Zihinsel engellilerin eğitim gördüğü okullarda derslerin özel eğitim öğretmenleri tarafından verilmesi yanında, bu okullarda müzik ve görsel sanatlar gibi yetenek derslerinin de yer aldığı görülmektedir. Ayrıca yönetmelik, ilkokullarda ve diğer kademelerde din kültürü, görsel sanatlar, müzik ve beden eğitimi gibi derslerin alan öğretmenleri tarafından verilmesini öngörmektedir. Eren (2014)'e göre; özel eğitim okullarında zihinsel engelli bireylerin müzik eğitimlerinde, alan öğretmenine özel eğitim öğretmeni de eşlik etmektedir.

Diğer taraftan genel eğitim sınıflarında da özel eğitim verilebilmektedir. Bunun yanında, Özgür (2001)'ün de vurguladığı gibi, özel eğitimde bireyselleştirilmiş ve yaratıcı yönü ağır basan eğitim planlamaları gerekli görülmektedir. Bu yolla her birey kendi güçlü ve zayıf yönlerine göre eğitim hizmetlerinden verimli bir şekilde yararlanabilecektir.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı

Bireyselleştirilmiş eğitim planı özel gereksinimli öğrencilerin farklı gelişim alanlarında yapabildikleri bazı beceri alanlarını geliştirmeyi hedefleyerek, kazandırılacak davranışların neler olduğu yanında, hangi yöntemlerle kazandırılacağını belirtir. Başka bir ifade ile; öğrencinin ve ailesinin de yer aldığı bir ekip tarafından hazırlanan yazılı bir plan olarak gerekli destek eğitim hizmetlerini içermektedir. Dolayısıyla bireyselleştirilmiş eğitim planı özel eğitim ihtiyacı duyan bireyler için hazırlanarak, ailesi tarafından onaylanan, öğrenci aile ve öğretmen ihtiyaçlarını kapsayan bir planlama anlamına gelmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2000).

Bilindiği gibi, özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin bireysel farklılıkları ve ihtiyaçları doğrultusunda öğrenciye özel çizilen bir yol haritası olarak tanımlanan bireyselleştirilmiş eğitim planlarının merkezinde öğrencinin kendisi vardır. Özel gereksinimli öğrencilerin toplumsal normların gerektirdiği davranışları kazanmaları ve etkili öğretim hizmetlerinden

yararlanmalarını sağlamak amacıyla, her öğrencinin yapabildiklerine göre bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirme uygulamasına bazı ülkelerde ve ülkemizde yasalara geçecek kadar önem verilmektedir. Bu farkındalık gelecekte planlanan özel eğitim olanaklarını ve imkanlarını geliştirerek sonraki nesle aktarımını kolaylaştıracaktır.

Bireyselleştirilmiş eğitim plan ve programını hazırlayan birçok etken unsur vardır. Bu unsurlar bireyselleştirilmiş eğitim planlarının oluşturulup, geliştirilmesine katkı sağlayanlardır. Planların takibini ve oluşturulmasını sağlayan ekipler, özel öğrenciler için hazırlanan ve uygulanan programın en yararlı şekilde çocuğa aktarılabilmesi için iş birliği içinde olmalıdırlar. “Her ekip üyesi çalışmalar yapar ve yaptığı çalışmalarını kendi deneyimlerinden yararlanarak ekip üyeleriyle paylaşır. Bütün üyelerin verileri görüşüldükten sonra çocuk için en uygun karar verilir.” (Baykoç, 2011, s. 74).

Özel eğitime ihtiyacı olanlar için bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlama komitesi yönetmeliğinin 47. maddesinde şu şekilde belirlenmiştir;

- a) Okul müdür ve müdür yardımcısı,
- b) Rehber öğretmeni,
- c) Sınıf öğretmeni,
- d) Alan öğretmenleri,
- e) Veli, (ÖEHY, 2018).

Araştırma sürecinde, özel eğitim kurumlarında müzik derslerinin bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamaları ile ilgili bir durum değerlendirmesine ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bu gereklilik doğrultusunda araştırma; *Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı nasıl uygulanmaktadır?* sorusunun çözümüne yönelik olarak yürütülmüştür. Araştırma sürecinde yanıtı aranan alt problemler aşağıda yer almaktadır:

- 1.Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulaması öncesi hangi öğrenci ihtiyaçları belirlenmektedir? (Davranış özellikleri, öğrenme stilleri, tekrarlama/ yansıtma becerileri vb.)
2. Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarının yürütüldüğü fiziksel ortam özellikleri nelerdir?
3. Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarında hangi müzik öğretim yöntemlerinden yararlanılmaktadır?
4. Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarında hangi müzik eğitimi materyallerinden yararlanılmaktadır?
- 5.Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarında müzik öğretmenlerinin kullandıkları çalgılar nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma, tarama modelinde, nitel bir alan araştırmasıdır. "Nitel araştırmada toplanan verilerin ayrıntılı ve derinlemesine olması araştırmacıyı gerçeğe götüren süreçte vazgeçilmez bir önkoşuldur" (Yıldırım ve Şimşek, 2006). İlgili veriler literatür taraması ve araştırmacı tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırmacı tarafından yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği yoluyla hazırlanan ve toplam 6 sorudan oluşan görüşme formu yoluyla, müzik öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır. Araştırmada elde edilen nitel veriler içerik analizi/betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular yorumlanarak sunulmuştur. Verilerin bulgulara dönüştürülmesinde kodlama tekniğinden yararlanılmıştır. Kodlama, katılımcıların görüşme sorularına verdikleri yanıtlar temel alınarak yapılmıştır.

Araştırmanın katılımcıları amaca uygun olarak; özel eğitim uygulama okulu, özel eğitim meslek okulu ve genel eğitim kurumlarının özel eğitim sınıflarında görev yapan müzik öğretmenleri olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırma Eskişehir ili merkez ilçede yer alan özel eğitim kurumları arasından, müzik öğretmeni olan aşağıdaki ortaöğretim ikinci ve üçüncü kademe kurumlar ile genel eğitim kurumlarının özel eğitim sınıflarında ve bu kurumların müzik öğretmenleri ile yürütülmüştür.

Ticaret Borsası Ortaokulu Özel Eğitim Sınıfı, Prof. Dr. Orhan Oğuz Anadolu Lisesi Özel Eğitim Sınıfı, Fahri Günay Ortaokulu Özel Eğitim Sınıfı, Dr. Safa Halaç Özel Eğitim Ortaokulu, Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu, Avukat Lütfi Ergökmen Özel Eğitim Uygulama Okulu, Suzan Gürcanlı Özel Eğitim Uygulama Okulu, Elbruz Bilge Özel Eğitim Uygulama Okulu, Devlet Malzeme Ofisi Özel Eğitim Meslek Okulu, Özkan Halaç Özel Eğitim Meslek Okulu temel alınarak çalışma alanları ile belirlenmiştir. Çalışma grubunun kurumsal nitelikleri Tablo1’de yer almaktadır.

Tablo 1 Çalışma Grubu

Özel Eğitim Kurumu	Katılımcı Sayısı
Özel Eğitim Uygulama Okulu	5
Özel Eğitim Meslek Okulu	2
Genel Eğitim Kurumu Özel Eğitim Sınıfı	3

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen nitel veriler içerik analizi/betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. İçerik analizi ile elde edilen bulgular yorumlanarak sunulmuştur. Verilerin bulgulara dönüştürülmesinde kodlama tekniğinden yararlanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırma sürecinde elde edilen verilerin işlenmesi ile ulaşılan bulgular ve yorumları, alt problem sırası ile yer almaktadır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulaması öncesi hangi öğrenci ihtiyaçları belirlenmektedir? (Davranış özellikleri, öğrenme stilleri, tekrarlama/ yansıtma becerileri vb.)

Tablo 2 Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulaması öncesi öğrenci ihtiyaçlarının belirlenmesine ilişkin görüşler

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10
Bireysel farklılıklar, yetenekler ve öğrenme düzeylerine göre	X								X	X
Bedensel ve işitsel düzeylerine göre genel değerlendirme		X	X							
Hazır bulunuşluk düzeylerine göre			X							
Bilişsel, duyuşsal, yeterlilik düzeyine göre						X				
Sınıf ve rehberlik öğretmeninden bilgi alarak				X						X
Dil/konuşma durumları, ritim duygularına göre	X	X			X		X	X		
Öğrenci raporu içeriğine göre						X				
Zihinsel engel düzeyi ve algı durumlarına göre							X	X		

Tablo 2'ye göre özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulaması öncesi öğrenci ihtiyaçları belirlenirken katılımcıların yoğunlukla “Dil/konuşma durumu, ritim duygusu” özelliklerini göz önünde bulundurdıkları anlaşılmaktadır. En az göz önünde

bulunduran özelliğın “Bilişsel, duyuşsal, yeterlilik düzeyine göre” ifadesi olduğu görölmektedir. Müzik öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarından önce genellikle öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve kişisel özelliklerini gözden geçirdikleri anlaşılmaktadır. Müzik öğretmenlerinin bu seçenekler dışında öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerine, zihinsel engel düzeylerine ve algı durumlarına göre de planlamalar yaptıkları söylenebilir.

Konu ile ilgili katılımcı görüşlerine örnekler aşağıda yer almaktadır:

K1 “*Sene başında ilk iki haftayı performans almaya ayırıyoruz. Bu haftalarda her öğrencinin bireysel özelliklerine ve yeteneklerine göre bir değerlendirmede bulunuyorum*”

K2 “*Öğrencinin geçmiş dönemlerdeki eğitim faaliyetlerini değerlendirerek, ailesi ile iletişimi kurarak ve ön bilgilerini sağlayarak.*”

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarının yürütüldüğü fiziksel ortam özellikleri nelerdir?

Tablo 3 Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarının yürütüldüğü fiziksel ortam özelliklerine ilişkin görüşler

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10
Sınıf-Oturma Düzeni	X		X		X			X		X
Müzik Sınıfı	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Çok Amaçlı Salon									X	

Tablo 3’e göre müzik öğretmenlerinin tümünün bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarını müzik sınıfında gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Müzik sınıfının yanında öğrencilerin sınıf içerisindeki oturma düzeninin de yoğunlukla kullanıldığı, bir müzik öğretmenin, derslerini çok amaçlı salonda gerçekleştirdiği görölmektedir. Tablo 3 bulgularına göre, okulun fiziksel ortamı ve sağladığı imkanların, müzik öğretmenlerinin derslik tercihlerinde belirleyici olduğu söylenebilir.

Konu ile ilgili katılımcı görüşlerine örnekler aşağıda yer almaktadır:

K1 “*Bireyselleştirilmiş eğitim planı çerçevesinde yapacağım etkinliklere göre düzenleyebiliyorum. Bireysel farklılıkları dikkate alarak çalgıları dağıtıyor ve ona göre bir düzen alıyorum.*”

K4 “*Sınıf ortamı müzik ve beden perküsyonu çalışmaları yapmak için yeterince uygun. Akıllı tahta bulunduğu için ders işlenişi kolay oluyor.*”

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarında hangi müzik öğretim yöntemlerinden yararlanılmaktadır?

Tablo 4 Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamaları kapsamında yararlanılan müzik öğretim yöntemlerine ilişkin görüşler

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10
Gösterip Yaptırma	X		X			X	X			
Orff	X							X		
Görsel ve işitsel materyal destekli				X	X					X
Taklit ve tekrar		X		X			X	X		
Rol yapma ve model olma		X	X						X	
Ezber								X		
Kodaly				X			X			

Tablo 4'e göre müzik öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarında yoğunlukla taklit tekrar tekniği ve gösterip yaptırma tekniğini tercih ettikleri görülmektedir. Bilindiği üzere psikomotor becerilerin ve davranışların aktarılmasında, özel eğitilmiş öğrencilerin de aktif katılımıyla ve öğrendiklerini uygulaması ile bilgilerin kalıcılığı sağlanabilir. Müzik öğretmenlerinin, özel eğitilmiş öğrencilerin eğitimine ve öğretimine destek amaçlı rol yapma ve model olma, görsel ve işitsel destekli öğretim tekniğinden de yararlandıkları görülmektedir. Bunun yanında Orff ve Kodaly tekniklerinden yararlandıklarına ilişkin müzik öğretmeni görüşleri dikkat çekmektedir. En az kullanılıp uygulanan tekniğin, ezber tekniği olduğu görülmektedir.

Konu ile ilgili katılımcı görüşlerine örnekler aşağıda yer almaktadır:

K4 “Ritim konusuna ağırlık vererek ritim hafızalarını geliştiriyorum daha sonra ezgiler eşliğinde müzikli oyunlar oynayarak sonrasında bol tekrar içeren şarkılarla çalışarak bir sıralama geliştirdim.”

K6 “Baştan sona tamamen öğrencinin kavrayabileceği yöntemler ve öğeler kullanırım. Örneğin; hafif düzeyde öğrenme güçlüğü olan öğrencime ezberlettiğim temel akorları art arda klavyede basmasını sağlayarak, üzerine kendim solo olarak uygun ezgiyi çalmıştım.”

Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular ve yorum.

Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarında hangi müzik eğitimi materyallerinden yararlanılmaktadır?

Tablo 5 Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamaları kapsamında kullanılan müzik eğitimi materyallerine ilişkin görüşler

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10
Orf Çalgıları (çelik üçgen, kastanyet, zil, tef, marakas, ritim çubukları, shaker vb.)	X	X	X		X		X	X		X
Blok Flüt veya Yan Flüt						X				
Piyano veya Klavye	X	X			X	X	X			
Klasik, Akustik Gitar veya Ukulele	X		X				X			
Davul, Darbuka		X	X	X	X				X	X
Kablosuz (uzaktan kumandalı) kapı zili				X					X	
Kısa veya Uzun sap Bağlama			X							X
Beden perküsyonu				X						
Melodika						X				
El yapımı materyaller							X	X		

Tablo 5'e göre müzik öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarında kullanmış oldukları materyal grupları içerisinde yoğunlukla Orff çalgılarından olan ritim çubukları, marakas ve zilin yer aldığı görülmektedir. Hem işitsel hem de bedensel zekâ gelişimine katkı sağlayan müziksel materyaller özel eğitilmiş bireylerin kazanım hedeflerine ulaşmalarında etkin rol oynamaktadır. Bu araştırmada müzik öğretmenlerinin etkinliklerini yürütürken, piyano veya klavye, davul ve darbuka çalgılarını da kullandıkları görülmektedir. Kullanmış oldukları müzik eğitimi materyallerini, çoğu zaman öğrencilerin ritim tutup eşlik edebilecekleri çalgılar içerisinde seçtikleri söylenebilir. Çalgıları haricinde kullanılan müzik eğitimi materyalleri arasında, K4'ün kullanmış olduğu kablosuz kapı zili materyalinin, öğrencilerin algılarını geliştirmede önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Müzik öğretmenleri özel eğitilmiş öğrencilerin somuttan soyuta ilkesi çerçevesinde el yapımı materyal yaratarak kinestetik zekalarını destekledikleri düşünülmektedir.

Konu ile ilgili katılımcı görüşlerine örnekler aşağıda yer almaktadır:

K7 “*Notaları öğretirken kartondan yapmış olduğum renkli dizeler üstüne notaları sürükleyerek ve yapıştırarak yaptığım materyal de var.*”

K4 “*Öğrencilerimin ses uyarıcılarına tepkilerini geliştirmek için uzaktan kumandalı kapı zili materyalini kullanıyorum. Sesin hangi yönden geldiğini algılamalarını sağlıyorum.*”

K10 “*Orff çalgılarıyla etkinliklerimi planlayıp, öğrencilerimle birlikte daha eğlenceli ve verimli şekilde ders işliyorum. Hem kas hem de işitsel gelişimlerini destekliyorum.*”

Beşinci alt probleme ilişkin bulgular ve yorum

Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarında müzik öğretmenlerinin kullandıkları çalgılar nelerdir?

Tablo 6 Özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamaları kapsamında müzik öğretmenlerinin kullandıkları çalgılara ilişkin görüşler

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10
Klasik Gitar	X	X				X				
Akustik Gitar			X				X			
Ukulele					X					
Kısa/Uzun sap bağlama	X	X							X	X
Yan/Blok Flüt	X		X							
Piyano/Klavye/Org	X	X		X			X	X		
Saksafon	X									

Tablo 6’ya göre öğretmen çalgılarının yoğunlukla piyano/klavye/org olduğu görülmektedir. Müzik öğretmenleri bu durumu, öğrencilerini yönlendirip birlikte şarkı icrasını kolaylaştırdığı için tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu çalgıların dışında telli ve üfleli çalgıların da kullanılıp, özel eğitimli öğrencilerin müzik etkinliklerine olan ilgi ve isteklerinin artırılmasına dönük uygulamaların yapıldığı söylenebilir.

Konu ile ilgili katılımcı görüşlerine örnekler aşağıda yer almaktadır:

K8 “*Müzik derslerimde bireyselleştirilmiş eğitim planlarımı hazırladıktan sonra kullanacak olduğum çalgı ile etkinlikler tasarlayıp öğrencilerime öğretimini sağlıyorum. Bu yüzden eşlik edebileceğim çalgıları tercih ediyorum. Bunlardan en fazla kullandığım piyano oluyor.*”

K9 “*Derslerimde ana çalgım olan kısa sap bağlama çalıyorum. Öğrencilerim türkülerini söylemeyi seviyor bu yüzden çalgımla eşlik ederek öğrenimlerini destekliyorum.*”

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Müzik öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulaması öncesi öğrencilerin bireysel farklılıkları, yetenekleri ve öğrenme düzeylerini dikkate alarak planlarını hazırladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunlar dışında öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri, bedensel ve işitsel düzeylerini de değerlendirerek etkinliklerini yazılı hale getirdikleri görülmüştür. Müzik öğretmenlerinin çoğunun bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlamada zorluk yaşadığı ve okulun rehberlik ya da özel eğitim öğretmenlerinden yardım istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Müzik öğretmenlerinin özel eğitimli öğrencilerin zihinsel engel düzeyi ve algı durumlarını, bilişsel, duyuşsal yeterlilik düzeyi ve dil konuşma durumlarını da göz önünde bulundurarak planlarını hazırladıkları görülmüştür.

Araştırma sonuçlarımızla paralellik gösteren bir çalışmada; öğrencilerin okuldaki özel gereksinimlerini karşılamaya yardımcı olmak için öğretmenlerin tamamının bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlayıp kullandıkları, bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlanırken “öğrencinin performans bilgilerinin” çok önemli olduğu bu yüzden bu bilgileri topladıkları ve özellikle

bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlamadan önce öğrencilerin performanslarını belirleyip, yapıp yapamadıklarını ve ihtiyaçlarını belirleyerek ön hazırlık yaptıkları belirtilmektedir (Avcioğlu, 2011).

Müzik öğretmenlerinin tümünün derslerini müzik sınıfında gerçekleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu müzik sınıflarında öğrencilerin oturma düzenlerini, dersin amacına göre planlayıp uygulamaktadırlar. Bu konuda özel eğitim kurumunun konu ile ilgili koşullarının belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarımız, Kutlu (2018); okulun alt yapısından kaynaklanan sorunlara yönelik 6 katılımcının müzik sınıfına sahip olduğuna, buna karşın 12 katılımcının müzik sınıfının olmadığına ve bunun eksikliğini yaşadıklarına, 1 katılımcının da görev yaptığı kurumda gösteri salonu olmadığına ilişkin sonuçları ve Uysal (1995); çalışmasına katılan katılımcıların, fiziksel ortamın uygulamalarında önemli etken olduğunu belirttikleri sonuçları ile uyumluluk göstermektedir.

Özel eğitim müzik derslerinde öğretmenlerin çoğunlukla taklit ve tekrar tekniğini kullanarak etkinliklerini yürüttükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunların yanı sıra öğrencilerin bireysel farklılıkları ve engel durumlarına göre, görsel ve işitsel materyal destekli teknikten de yararlandıkları, sonuçlar arasındadır. Öğrencilerin bireysel aktif katılımını sağlamak amacı ile derslerin Orff ve Kodaly teknikleri ile desteklenerek daha eğlenceli ve verimli işlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sarıkaya, Albuz ve Değer (2019); öğretmenlerin büyük bir kısmını beden müziğinden faydalandığına, bununla birlikte, etkinlikler sırasında drama ve oyunlardan faydalanmanın gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Öğretmenlerin vurgu yaptığı bir diğer noktanın, seçilecek öğretim yönteminin yaşa ve düzeye göre belirlenmesi gerektiğidir. Bu sonuçlar, araştırma sonuçlarımız ile paralellik göstermektedir.

Bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulamalarında, müzik eğitimi materyalleri olarak öğretmenlerin kendi çalgıları yanında, öğrencilerin aktif olarak kullanabilecekleri ve orff çalgıları arasında yer alan çelik üçgen, kastanet, zil, tef, marakas, ritim çubukları ve shaker gibi çalgılarında kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım, Şenol, Yıkmış (2023); araştırmalarında, araştırmamızla paralel olarak öğretmenlerin öğretim süreçlerinde çeşitli materyaller kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. En sık tercih edilen materyallerin ise resimli kartlar, gerçek nesnelere, hazır materyaller ve öğretmen-öğrenci iş birliği ile hazırlanan materyaller olduğu görülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin özel eğitim müzik derslerinde bireyselleştirilmiş eğitim planı uygularken kullanmış oldukları çalgıların çoğunlukla piyano/klavye/org olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalgılar dışında klasik gitar, kısa-uzun sap bağlama, blok flüt ve yan flüt gibi öğretmen çalgılarının da kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

ÖNERİLER

1. Özel eğitim kurumlarındaki müzik derslerinde, öğrencilerin bireysel farklılıklarından kaynaklanabilecek sorunların ayrı ayrı irdelendiği araştırmalar yapılabilir.
2. Özel eğitim kurumlarında müzik dersleri, farklı araştırma yöntem ve teknikleri ile incelenebilir
3. Müzik öğretmenliği lisans programlarına, özel eğitim müzik dersleri ile ilgili dersler eklenebilir.
4. Müzik öğretmeni adaylarına, özel eğitim okullarında ya da özel eğitim sınıflarında da staj imkânı sağlanabilir.
5. Özel eğitim okullarında gerçekleşen müzik derslerinin sağlıklı ve verimli yürütülmesi için uygun müzik sınıfı sağlanabilir.

6. Özel eğitim okulları için gerekli daha fazla yazılı, işitsel ve görsel materyal/araç-gereç temini sağlanarak çeşitlendirilebilir.
7. Özel eğitim kurumlarındaki öğrenciler için ulusal ve uluslararası müziksel faaliyetler, etkinlikler ve yarışmalar düzenlenerek öğrencilerin müziksel etkinliklere yönelik motivasyonları ve katılımları artırılabilir.
8. Özel eğitim okullarına atanan müzik öğretmenlerine seminer, hizmet içi eğitim kursları vb. verilerek; bu kurumlardaki öğrenci gruplarının bireysel farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmaları, ders ve bireysel eğitim planı hazırlamayı öğrenmeleri, kendilerini geliştirmeleri sağlanabilir.
9. Özel eğitim müzik eğitiminde kullanılacak yazılı, görsel ve işitsel kaynakların hazırlanması için özel eğitim ve müzik eğitimi alanlarından disiplinler arası hizmet alınması sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- Aggarwal, J. C. (1997). *Theory and Principles of Education* (10th revised edition). New Delhi: Vikas Publishing House.
- Aral, N. & Gürsoy, F. (2009). *Özel eğitim gerektiren çocuklar ve özel eğitime giriş*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Avcıoğlu, H. (2009). Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP). In H. Avcıoğlu (Ed.), *İlköğretimde özel eğitim* (pp. 64-144). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Avcıoğlu, H. (2011). Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamaya ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(1), 1-16.
- Batu, S. & İftar, G. (2009). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Baykoç, N. (2011). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Erdem, A. & Özçelik, S. (2023). Özel eğitim ve müzik eğitimi öğretim elemanlarının müzik ve oyun dersine ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(3), 2369-2405.
- Eren, B. (2014). Özel eğitimde müziğin kullanımı ve Türkiye’den uygulama örnekleri. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 116 (2014) 2593–2597.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Fidan, N. (1996). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Eğitim Yayınları.
- Güler, N. (2008). *Müzikle çocuk eğitimi*. İstanbul: Hepsisi çocuk Yayınları.
- Güven, E. ve Tufan, E. (2010). Kaynaştırma sınıflarında işbirlikli öğrenme yöntemi ile müzik dersleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 557-57.
- Güven, E. (2011). Müzik dersleri ve kaynaştırma uygulaması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 709-718.
- Keller, F. S. & Sherman, J. G. (1974). *PSI the Keller Plan Handbook: Essays on a Personalized System of Instruction*. WA Benjamin Advanced Book Program.
- Kutlu, M. (2018). *Ortaokullar ve Özel Eğitim Uygulama Okullarında Görev Yapan Müzik Öğretmenlerinin Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilere İlişkin Görüşleri (Yüksek Lisans Tezi)*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Metzler, M. W. (1984). Analysis of a mastery learning/personalized system of instruction for teaching tennis. Olympic Scientific Congress Proceedings (Vol. 6, pp. 63-70).
- Metzler, M. W. & McCullick, B. A. (2008). Chapter 5: Introducing innovation to those who matter most: The P-12 pupils' perceptions of model-based instruction. *Journal of Teaching in Physical Education*, 27, 512-528.
- MEB (2000). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/66.html>
- MEB (2012). Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği. https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_02/20135243_ookyonetmelik16.2.20243246211323.pdf
- Nacacıkı Dalkıran, D. (2016). Zihin engelli özel eğitim okullarındaki müzik dersi uygulamalarına yönelik öğretmen görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 344-356.
- ÖEHY, (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği; <https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-hizmetleri-yonetmeliği-yayimlandi/icerik/1089>
- Özgür, İ. (2001). Özel eğitimde kaynaştırma yönteminin boyutları ve sağladığı yararlar. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(21), 60-63.
- Sak, Ö.S. (1997). İlköğretim Okullarında Müzik Eğitimi ve Çocuk Şarkıları Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi
- Sarıkaya Albuz, N. & Değer, Ö. (2019). Özel eğitim müzik derslerinde kullanılan öğretim yöntemlerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(92), 324-338.
- Turan, D. (2006). Özel eğitimde müzikten yararlanmada karşılaşılan sorunlarla ilgili öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2020). Eğitim tanımı. <https://sozluk.gov.tr/>
- Uçan, A. (1997). Müzik Eğitimi ve Öğretimi. Ankara: Müzik Eğitimi Yayınları.
- Uslu, M. (2007). Çocuklarda ve gençlerde müzik eğitiminin önemi üzerine bir değerlendirme. *Müzik ve Bilim Dergisi*, 7, 811-826.
- Uysal, A. (1995). Öğretmen ve okul yöneticilerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wiles, J. (2016). Eğitim Program Liderliği (M. B. Avcı, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, P. & Albuz, A. (2010). Zihinsel engelli çocuklara kavram öğretiminde müziğin kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *E- Journal of New World Sciences Academy*, 5(4), 233-244.
- Yıldırım, T. Şenol, G. & Yıkılmış, A. (2023). Özel eğitim öğretmenlerinin akademik beceri öğretiminde materyal kullanımına yönelik deneyimlerinin incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(4), 2213-2233.